

Zvuková stavba novořečtiny a její grafický záznam

ABECEDA (ΑΛΦΑΒΗΤΟ)

Novořecká abeceda má 24 znaků totožných s abecedou starořeckou, jež vznikla na základě abeced západosemitských (foinických). Výslovnost řečtiny se v průběhu helénistického a římského období velmi změnila a byla již blízká dnešní výslovnosti. Pravopis byl ovšem po všechna vývojová období až do současnosti konzervativně zachováván, takže dnešní pravopis (tzv. historický pravopis) neodráží výslovnost: soustava znaků (grafémů) neodpovídá soustavě fonémů ani jejich fonetickým realizacím (hlásek).

Tiskací písmo	Fonologický přepis IPA ¹ (fonémy)	Fonetický přepis IPA (výslovnost jednotlivých fonémů)	Novořecký název písmene
A α	/a/	[a]	άλφα ['alfa]
B β	/v/	[v]	βήτα ['vita]
Γ γ	/ɣ/	[ɣ], [j]	γάμα ['gamma]
Δ δ	/ð/	[ð]	δέλτα ['delta]
E ε	/e/	[e]	έψιλον ['epsilon]
Z ζ	/z/	[z]	ζήτα ['zita]
H η	/i/	[i]	ήτα ['ita]
Θ θ	/θ/	[θ]	θήτα ['theta]
I ι	/i/	[i], [j], [ç], [j], [ɲ]	ιώτα ['jota]
K κ	/k/	[k], [c]	κάπα ['kapa]
Λ λ	/l/	[l], [ʎ]	λάμδα ['lamða]
M μ	/m/	[m]	μι ['mi]
N ν	/n/	[n], [ɲ]	νι ['ni]
Ξ ξ	/ks/ ²	[ks]	ξι ['ksi]
O ο	/o/	[o]	όμικρον ['omikron]
Π π	/p/	[p]	πι ['pi]
Ρ ρ	/r/	[r]	ρο ['ro]
Σ σ (ς na konci slova)	/s/	[s], [z]	σίγμα ['siɣma]
T τ	/t/	[t]	ταυ ['taf]
Υ υ	/i/	[i]	ύψιλον ['ipsilon]
Φ φ	/f/	[f]	φι ['fi]
X χ	/x/	[x], [ç]	χι ['çi]
Ψ ψ	/ps/ ²	[ps]	ψι ['psi]
Ω ω	/o/	[o]	ωμέγα [o'meɣa]

1 Pojem přepisu IPA je vysvětlen níže. Dílčí objasnění jednotlivých znaků IPA uvádíme spolu s následujícím výkladem o výslovnosti řeckých hlásek, stejně tak jako údaje o tom, ve kterých případech se uplatní různé typy výslovnosti téhož grafému.

2 V případě /ks/ a /ps/ se nejedná o samostatné fonémy, ale o kombinaci dvou fonémů /k/, resp. /p/ a /s/ (tzv. bifonematické spojení).

Pro zápis některých fonémů existuje řada možností, např. pro foném /o/ dvě: o nebo ω, pro foném /i/ šest: η, ι, υ, ει, οι, υι. Naproti tomu jiné fonémy nemají svůj vlastní grafém (např. /b/, /d/, /g/) a je možné je zapsat jen kombinací grafémů, např. /b/ pomocí μπ, /u/ pomocí ου apod.

Pro přepis zvukové podoby jazyka se užívá v odborné lingvistické literatuře tzv. mezinárodní fonetická abeceda (*International Phonetic Alphabet*, zkratka IPA) a je třeba rozlišovat mezi přepisem fonetickým a fonologickým.

a) **fonetický přepis** (konvenčně uváděný v hranatých závorkách) zaznamenává všechny výslovnostní varianty (tzv. *alofony*), kterými mohou být jednotlivé fonémy v závislosti na jejich hláskovém okolí realizovány.

b) **fonologický přepis** (konvenčně zapisovaný mezi lomítky) zaznamenává pouze fonémy, tj. užívá jediného společného grafému pro přepis všech těch variant (*alofonů*), které jsou sice výslovnostně odlišné, ale neslouží ke změně významu a mluvčí je pociťuje jako různé realizace téže hlásky.

Např. v češtině je /n/ vyslovováno zřetelně odlišně před zadopatrovými hláskami /g/, /k/, a to [ŋ] ve slovech jako [ˈbɔŋka], [ˈbrɔŋka], ale český mluvčí přesto vnímá tento alofon jako variantu fonému /n/. Podobně je tomu v řečtině, např. u fonému /ɣ/:

Grafém	Foném	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)	
γ	/ɣ/	[ɣ]	γάλα [ˈɣala]
		[j]	γερμανικός [jermaniˈkos]

SAMOHLÁSKY (ΦΩΝΗΤΑ)

Řečtina má 5 samohláskových fonémů:

	přední (πρόσθια)	střední (κεντρικά)	zadní (οπίσθια)	Zápis samohlásek
zavřené (κλειστά)	/i/		/u/	/i/ pomocí ι, υ, υι, η, ει, οι /u/ pomocí ου
středové (μέσα)	/e/		/o/	/e/ pomocí ε, αι /o/ pomocí ο, ω
otevřené (ανοιχτά)		/a/		/a/ pomocí α

Způsob výslovnosti a grafický zápis samohlásek

Řecké samohlásky se v podstatě neliší od odpovídajících samohlásek českých. Jsou vždy krátké, s výjimkou přízvučných (viz dále pravidla o přízvuku).

Z hlediska historického však bývají označovány jako dlouhé ty samohlásky, které se zapisují pomocí η, ω (v klasickém antickém období šlo totiž skutečně o dlouhé samohlásky), všechny *samohláskové digrafy*, tj. αι, ει, οι, υι, ου (na konci slova jsou ovšem digrafy -αι, -οι až na výjimky považovány za krátké, v koncovech -αις, -οις za dlouhé) a kombinace αυ, ευ.

Samohlásky zapisované pomocí α , ι , υ mohou být z tohoto historického hlediska krátké i dlouhé (δίχρονα), o α ϵ jsou však i z historického hlediska vždy krátké.

Tato historická délka nebo krátkost samohlásky nemá vliv na dnešní výslovnost, nýbrž jen na postavení přízvuku; ten je v řečtině pohyblivý (např. nom. άνθρωπος, gen. ανθρώπου), viz dále kapitola o přízvuku.

Samohláskové digrafy (δίψηφα φωνήεντα)

Případy, kdy je jediný prostý samohláskový foném zapisován pomocí dvojice grafémů ($\alpha\iota$, $\epsilon\iota$, $\omicron\iota$, $\upsilon\iota$, $\omicron\upsilon$), se nazývají *samohláskové digrafy* (δίψηφα φωνήεντα).

Dvojhlásky (δίφθογγοι)

V řečtině mohou po sobě následovat skupiny samohlásek, které se mohou (ale nemusejí) vyslovovat jednoslabičně. Bývají ne zcela právem označovány jako dvojhlásky.

Část z nich se zapisuje odlišnými kombinacemi grafémů, než jaké tvoří digrafy, např. skupiny $\alpha\eta$, $\omicron\eta$: βοήθα [vo'iθa], αηδόνι [aj'doni].

Někdy se tyto skupiny vyznačují takovými skupinami grafémů, které slouží běžně jako samohláskové digrafy. Aby bylo jasně označeno, že vyjadřují dva, a ne jeden foném (jako u digrafů), užívá se pro toto odlišení dvou pravopisných prostředků:

1. Je-li na první z těchto samohlásek přízvuk, označí se na této samohlásce (zatímco u digrafů se přízvuk vyznačuje na samohlásce druhé, viz dále pravidla o kladení přízvuku), např. τσάι [t'saj], ρολόι [ro'loi].

2. Pokud žádná z těchto samohlásek přízvuk nenese, je nutné přítomnost dvou fonémů vyznačit pomocí znaku zvaného *trema* (διαλυτικά), např. χαϊδεύω [xai'devo], προϋπόθεση [proi'poθesi].

Nakonec zmiňme případy označované jako *nepřivé diftongy* (καταχρηστικοί δίφθογγοι). Za takové jsou v řecké gramatice pokládány skupiny samohlásek, z nichž první je foném /i/, zapisovaný jakýmkoliv možným způsobem. Ve výslovnosti těchto skupin dochází k tzv. *synize-si*, která je popsána dále.

Změny samohlásek (πάθη φωνηέντων)

Rychlý rytmus mluvené řečtiny vede k hláskovým změnám ve výslovnosti uvnitř slov i na jejich rozhraní, které se někdy projevují i v písemné podobě jazyka. Řečtina se vyhýbá styku dvou samohlásek na rozhraní slov (hiát, χασμωδία) i uprostřed slova.

Synizeze (συνίζηση)

V případě tzv. *nepřívých diftongů*, tj. tehdy, když po **nepřívučném** fonému /i/, ať je pravopisně vyjádřen jakkoliv, následuje **ve stejné slabice** další samohláska, dochází k jednoslabičné výslovnosti. Při ní /i/ artikulačně zcela zaniká a nastává:

1) měkčení (tzv. **palatalizace**) předcházející souhlásky (viz též výklad o výslovnosti souhlásek):

κ [k] > [ç]: κιάλας ['çolas]
γκ [g] > [j]: γκιόνης ['jonis]
γ [ɣ] > [j]: γιάλος [ja'los]
χ [x] > [ç]: χιόνι ['çoni]
ν [n] > [ɲ] εννιά [e'ɲa]
λ [l] > [ʎ]: ήλιος ['iʎos]

2) vznik znělého palatálního [j], pokud je souhláska předcházející kombinaci /i/ + vokál znělá (např. δ [ð], β [v], ζ [z], ντ [d], μπ [b], ρ [r]) nebo pokud /i/ + vokál stojí na začátku slova: δυο [ˈðjo], δόντια [ˈðondja], καράβια [kaˈravja], νάζια [ˈnazja], αγόρια [aˈɣorja], ιατρείο [jaˈtrio].

3) vznik neznělého palatálního [ç], pokud je souhláska předcházející kombinaci /i/ + vokál neznělá, např. τ [t], π [p], κ [k], σ [s], φ [f], θ [θ]: μάτια [ˈmatɕa], χάρπια [ˈxarɕa], ποιος [ˈpɕos], κλωτσιά [kloˈtsɕa], αδέρφια [aˈðelfɕa], παραμύθια [paraˈmiθɕa].

U slov náležejících do vyšších vrstev slovní zásoby je však i v těchto případech patrná tendence udržovat dvouslabičnou výslovnost a vyslovovat všechny hlásky. Tento výslovnostní rozdíl se u některých slov projevuje skutečně jen ve výslovnosti: např. λόγια [ˈloja] ‘slova’ (obecný výraz) – λόγια [ˈlojia] ‘vzdělaná, knižní’ (knižní výraz). Méně často se tento rozdíl projevuje i v zápisu. To nastává buď proto, že s sebou rozdíl v počtu slabik nese odlišný přízvuk slova (a někdy i odlišný význam), např. εκκλησιά [ekliˈsɕa] (hovorová výslovnost) – εκκλησία [ekliˈsia] ‘kostel’ (spisovná výslovnost), δουλειά [ðuˈla] ‘práce’ (obecný výraz) – δουλεία [ðuˈlia] ‘otroctví’ (knižní výraz), nebo proto, že se ve slově objevuje jiný artikulační rozdíl (srov. např. případy εννέα [eˈnea] ‘devět’ (knižní výslovnost) > εννιά [eˈɲa] (hovorová výslovnost téhož slova), παλαιά [paˈleˈa] ‘stará’ (knižní výraz, např. Παλαιά Διαθήκη ‘Starý Zákon’) > παλιά [paˈla] (obecný výraz se stejným významem).

Kontrakce (συναίρεση)

Kontrakce je stažení dvou po sobě uvnitř slova následujících samohlásek v jednu: ακούουν > ακούν, λέ(γ)ετε > λέτε, αγαπάω > αγαπώ.

Synkopa (συγκοπή)

Rychlou výslovností odpadá samohláska mezi dvěma souhláskami v rámci jednoho slova: περισσότερο > περσσότερο, κορυφή > κορφή, περιπατώ > περπατώ, φέρετε > φέρτε, κόψετε > κόψτε.

Apokopa (αποκοπή)

Apokopa je ztráta koncové samohlásky jednoho slova, které se ocitne bezprostředně před slovem začínajícím na souhlásku; v písmu se na místě této samohlásky zapisuje apostrof (’), např. δώσε το > δώσ’ το. Apokopa nastává nejčastěji v těchto případech:

1) U předložky από při kontaktu s určitým členem a u příslovce μέσα při kontaktu s konsonantem (obvykle /s/). U příslovce μέσα se v takovém případě nezapisuje apostrof (´), ale zapisuje se s grafémem ς (μες): από την Ελλάδα > απ´ την Ελλάδα, μέσα στο δωμάτιο > μες στο δωμάτιο.

2) U dvojslabičného imperativu aoristu aktiva pro 2. os. singuláru zakončeného na -ε při kontaktu s akuzativem slabého tvaru osobního zájmena pro 3. osobu (τον, τη(ν), το/τα, τους, τες): δώσε το > δώσ´ το, κόψε το > κόψ´ το, γράψε τα > γράψ´ τα.

Elize (έκθλιψη)

Při styku dvou slov, z nichž první na samohlásku končí a druhé začíná, odpadá koncová samohláska prvního slova; v písmu se na místě této samohlásky zapisuje apostrof (´), např. τα άλλα > τ´ άλλα, θα ακούσετε > θ´ ακούσετε, σε εμένα > σ´ εμένα.

Elize nastává obvykle **při kontaktu stejných vokálů** u:

1) částic θα/να: θα ακούσετε > θ´ ακούσετε, να αφήσω > ν´ αφήσω;

2) určitého členu το, του, τα: το όνομα > τ´ όνομα, τα άλλα > τ´ άλλα, του ουρανού > τ´ ουρανού;

3) slabých tvarů osobních zájmen με, σε, το, τα: με έπιασε > μ´ έπιασε, σε έφερα > σ´ έφερα, το ονειρεύτηκα > τ´ ονειρεύτηκα, τα άκουσα > τ´ άκουσα;

4) předložek με, σε, από, για a příslovce μέσα: από όλα > απ´ όλα, για άλλα > γι´ άλλα, μέσα από (το παράθυρο) > μέσ´ από (το παράθυρο).

U předložek με, σε a από dochází k elizi při kontaktu s jakýmkoliv vokálem: με όλα > μ´ όλα, σε άλλα > σ´ άλλα, από αυτόν > απ´ αυτόν.

Afereze (αφαίρεση)

Při styku dvou slov, z nichž první na samohlásku končí a druhé začíná, odpadá počáteční samohláska druhého slova; v písmu se na místě této samohlásky zapisuje apostrof (´), např. πού είσαι > πού´σαι, θα έχει > θα´χει, να έρθει > να´ρθει.

Afereze nastává **nejčastěji u sloves**, a to tehdy, pokud příslušné samohlásky při kontaktu nemožňují elizi (viz pravidla výše), např. θα v kontaktu s jinou samohláskou než /a/. Většinou se jedná o případy, kdy slovesu začínajícímu na přízvučné /e/ nebo /i/ předchází:

1) částice θα/να: θα έρθει > θα´ρθει, να ήξερα > να´ξερα, να ήμουν > να´μουν;

2) slabé tvary osobních zájmen: μου έπιασε > μου´πιασε, σου ήρθε > σου´ρθε, του έδωσαν > του´δωσαν, το έφερα > το´φερα, τα είπα > τα´πα;

3) tázací zájmeno πού: πού είσαι > πού´σαι;

4) vztažné zájmeno που: αυτό που έχεις κάνει > αυτό που´χεις κάνει.

K elizi nebo aferezi nikdy nedochází, pokud je první z vokálů určitý člen ο, η, οι: ο άνεμος, η Ελλάδα, οι άντρες.

Při elizi a aferezi se ve výslovnosti obvykle uchovávají otevřené samohlásky, zatímco zavřené se eliminují. V řečtině nad sebou samohlásky při vzájemném kontaktu zpravidla „vítězí“ podle této hierarchie: /a/ > /o/ > /u/ > /e/ > /i/, kde /a/ je artikulačně nejvíce otevřená hláska, zatímco /i/ nejvíce zavřená. Proto např. θα έρθει > θα 'ρθει, a ne θ' έρθει, neboť při kontaktu /a/ vs. /e/ „vítězí“ /a/, zatímco /e/ bude eliminováno.

Elize ani afereze nejsou povinné, ale vyskytují se velmi často v mluvené řeči. V psaném projevu jsou preferovány zejména tehdy, pokud se autor snaží přiblížit mluvenému slovu. Množství samohlásek ve výslovnosti eliminovaných je dáno rychlostí výslovnosti a kultivovaností stylu, např. větu Τι είναι όλα αυτά τα αστεία; 'Co znamenají všechny tyhle vtipy?' lze podle stylistické úrovně zapsat i Τι 'ναι όλα αυτά τ' αστεία; nebo také Τι 'ν' όλ' αυτά τ' αστεία;

Podobně také kontrakce, apokopa i synkopa jsou obecně příznačně spíše pro hovorovou (nespisovnou) vrstvu řečtiny, i když v některých případech jsou přípustné i ve spisovném jazyce.

SOUHLÁSKY (ΣΥΜΦΩΝΑ)

Řečtina má 20 souhláskových fonémů, jejichž výslovnost se ovšem v některých případech výrazně liší v závislosti na hláskovém okolí. V následující tabulce, uspořádané podle způsobu výslovnosti, je proto spolu se základními fonémy (v šikmých závorkách) zahrnuto i osm nejdůležitějších alofonů, tj. výslovnostních variant (v hranatých závorkách). Kdy a jak se tyto alofony uplatňují, uvádíme dále.

	frikativy (úžinové) τριβόμενα (εξακολουθητικά)		aproximanty προσεγγιστικά	semiokluzivní (polozávěrné) προστριβόμενα		okluzivní (závěrné) κλειστά (στιγμαϊά)		nazály (nosové) ρινικά	laterály (bokové) πλευρικά	vibranty (kmitavé) παλλόμενα
	znělé ηχηρά	neznělé άηχα		znělé ηχηρά	neznělé άηχα	znělé ηχηρά	neznělé άηχα			
bilabiální (obouretné) διχειλικά						/b/	/p/	/m/		
labiodentální (retozubné) χειλοδοντικά	/v/	/f/								
dentální (zubné) οδοντικά	/ð/	/θ/								
alveolární φατνιακά	/z/	/s/		/d̪z/	/t̪s/	/d/	/t/	/n/	/l/	/r/
palatální (předopatrové) ουρανικά	[j]	[ç]	[j]			[j]	[ç]	[ɲ]	[ʎ]	
velární (zadopatrové) υπερωικά	/ɣ/	/x/				/g/	/k/	[ŋ]		

Způsob výslovnosti a grafický zápis souhlásek

a) bilabiály a labiodentály

Foném	Zápis	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)
/v/	β α/ε + υ	[v] βαρύς [va'ris], βέβαιος ['veveos] αύριο ['avrio], ρεύμα ['revma]
/f/	φ α/ε + υ	[f] φόρος ['foros], εφτά [e'fta] αυτοκίνητο [afto'cinito], πεύκο ['pefko]
/b/	μπ	[b] μπαμπάς [ba'bas], ρόμπα ['roba]
/p/	π	[p] παπάς [pa'pas], παπούτσι [pa'puʦi]
/m/	μ	[m] μάνα ['mana], μαμούθ [ma'muθ]

Poznámky:

1) Fonémy /v/ a /f/ se vyskytují také ve skupinách αυ [af]/[av], ευ [ef]/[ev], zřídka též ηυ [if]/[iv]. Znělá ([v]) nebo neznělá ([f]) realizace závisí na hláskovém okolí: pokud za těmito skupinami grafémů následuje neznělá souhláska (κ, π, τ, χ, φ, θ, σ, ξ, ψ) nebo se vyskytují na konci slova, pak se vyslovuje nezněle: αυτοκίνητο [afto'cinito], ευχαριστία [efxari'stia], ταν ['taf], δημόθυνα [ði'ifθina]. Pokud následuje znělá souhláska (β, δ, γ, ζ, λ, μ, ν, ρ) nebo samohláska, pak je výslovnost znělá: αυλή [a'vli], ευάρεστος [e'varestos].

2) Řečtina nedisponuje samostatným grafémem pro foném /b/, zapisuje jej tedy kombinací grafémů μπ. Tato kombinace se na začátku slova výslovnostně realizuje jako [b], uprostřed slova obvykle jako [mb]: μπάνιο ['baro], ale λάμπα ['lamba], τεμπέλης [tem'belis], κουμπί [kum'bi]. Existují však i slova, ve kterých se kombinace μπ uprostřed slova vyslovuje jako [b], většinou se jedná o výpůjčky z cizích jazyků: ρόμπα ['roba] < it. roba. Zcela výjimečně, a to pouze ve slovech cizího původu, se kombinace μπ realizuje jako [mp], např. ve slově κομπιούτερ [kom'pɥuter].

b) dentály

Foném	Zápis	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)
/ð/	δ	[ð] δρόμος ['ðromos], οδός [o'ðos]
/θ/	θ	[θ] θέλω ['θelo], αθλητής [aθli'tis]

Poznámky:

- 1) Výslovnost fonému /ð/ odpovídá znělému anglickému *th* ve slovech *the, brother, father*.
- 2) Výslovnost fonému /θ/ odpovídá neznělému anglickému *th* ve slovech *three, north*.

c) alveoláry

Foném	Zápis	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)
/z/	ζ	[z] ζέστη ['zesti], γκρίζος ['grizos]
/s/	σ/ς (na konci slova)	[s] σοβαρός [sova'ros], στοίχος ['stixos] [z] κόσμος ['kozmos], εισβολή [izvo'li]
/d͡z/	τζ	[d͡z] τζάμι ['d͡zami], τζατζίκι [d͡za'd͡zici]
/t͡s/	τσ	[t͡s] τσάντα ['tsanda], παπούτσι [pa'puʦi]
/d/	ντ	[d] ντουλάπι [du'lapɪ], μοντέρνος [mo'dernos]
/t/	τ	[t] τόνος ['tonos], πυρετός [pire'tos]
/n/	ν	[n] ναός [na'os], όνομα ['onoma]
/l/	λ	[l] λάθος ['laθos], γλώσσα ['ɣlosa] [ɫ] λιώνω ['lono], ελιά [e'la]
/r/	ρ	[r] ραντάρ [ra'dar], τραπέζι [tra'pezi]

Poznámky:

1) Foném /s/ má kromě neznělé varianty [s] také znělý alofon [z]. Ten vzniká pouze tehdy, pokud za /s/ následuje znělá souhláska, např. /m/, /v/ atd., a to jak v rámci jednoho slova, tak na předělu slov (viz výklad o asimilaci níže). Foneticky se řecké [s] a [z] liší od českých. Jejich artikulace je posunuta více dozadu, takže z akustického hlediska se vyznačují šumem o nižších frekvencích. Laicky řečeno, mají blíže k českému š, ž (nelze je však s těmito hláskami zaměňovat!).

2) Výslovnost fonému /t͡s/ odpovídá neznělému českému *c* ve slově *co* nebo anglickému *ts* ve slově *cats*.

3) Řečtina nedisponuje samostatným grafémem pro foném /d/, zapisuje jej tedy kombinací grafémů ντ. Tato kombinace se na začátku slova výslovnostně realizuje jako [d], uprostřed slova obvykle jako [nd]: ντουλάπι [du'lapɪ], ale αντιγράφω [andi'ɣrafo], άπαντα ['apanda]. Existují však i slova, ve kterých se kombinace ντ uprostřed slova vyslovuje jako [d], většinou se jedná o výpůjčky z cizích jazyků: μοντέρνος [mo'dernos] < it. moderno. Zcela výjimečně, a to pouze ve slovech cizího původu, se kombinace ντ realizuje jako [nt], např. ve slově αντένα [an'tena].

4) Následuje-li bezprostředně za fonémem /l/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází k palatalizaci a mění se na [ɫ]. V češtině se tato hláska nevyskytuje. Její výslovnost přibližně odpovídá výslovnosti tzv. měkkého *l'* ve slovenštině ve slově *lahký*.

d) veláry a palatály

Foném	Zápis	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)
/ɣ/	γ	[ɣ] γάλα ['ɣala], Αύγουστος ['avɣustos] [j] γη ['ji], γένος ['jenos], γυαλί [ja'li]
/x/	χ	[x] χαρτί [xar'ti], πάχος ['paxos] [ç] χελιδόνη [çeli'doni], χίλια ['çi'la], χιόνι ['çoni]
/g/	γκ	[g] γκρεμίζω [gre'mizo], γκρι ['gri], γκάφα ['gafa] [j] γκιλοτίνα [jilo'tina], γκέτο ['jeto], γκιόνης ['jonis]
/k/	κ	[k] καρπός [kar'pos], μακαρόνια [maka'ronja] [c] κύριος ['cirios], καιρός [ce'ros], κιόλας ['colas]
/n/	γ + velára (γ, κ, χ)	[ŋ] Αγγλία [aŋ'gɫia], αγκαλιά [aŋga'la], άγχος ['aŋxos]
	γ + palatála (τζ, ς) ν + /i/ + vokál	[ɲ] άγκυρα ['aŋɲira], άγγελος ['aŋɲelos], ερχείρηση [er'çirisi] νιάτα ['ɲata], νοιάζομαι ['ɲazome]

Poznámky:

Základní výslovnost je u těchto hlásek velární, zatímco palatální hlásky jsou měkkými alofonními variantami hlásek velárních v těch případech, kdy za nimi následují přední samohlásky, tj. /i/ nebo /e/.

1) Foném /ɣ/ má dva alofony:

a) Alofon [ɣ] je úžinová souhláska, která se vyskytuje např. v nizozemštině. V češtině ji najdeme pouze v hláskových kombinacích, např. při rychlé výslovnosti ve spojeních typu *to bych dal* ['tobiɣ'dal]. Při vyslovování řečtiny čeští mluvčí často nepřesně zaměňují tuto hlásku za [g], [h] nebo vyslovují [gh].

b) Alofon [j], který je výslovnostně blízký českému [j]. Vzniká, následuje-li za /ɣ/ přední samohláska /e/ nebo /i/, např. γη ['ji]. Následuje-li za /ɣ/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází k palatalizaci (měkkění) a /i/ výslovnostně zaniká, např. γεια σου ['jasu], λόγια ['loja], γιούρτι [ja'urti], γιατρός [ja'tros].

2) Foném /x/ má dva alofony: alofon [x] je výslovnostně blízký českému *ch*, vyslovuje se však hlouběji v hrdle, podobně jako *ch* v něm. *Bach*, *achten* atd. Následuje-li za ním přední samohláska /e/ nebo /i/, měkkí se na alofon [ç], které se výslovnostně podobá *ch* v něm. *ich*. Následuje-li za /x/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází k palatalizaci (měkkění) a /i/ výslovnostně zaniká, např. χιόνι ['çoni].

3) Foném /g/ zapisuje řečtina kombinací grafémů γκ. Foném /g/ má dva alofony. Alofon [g] je shodný s českým. Následuje-li však za ním přední samohláska /e/ nebo /i/, měkkí se na [j],

např. γκιλοτίνα [jilo'tina], γκέτο ['jeto]. Český mluvčí tuto hlásku vnímá podobně jako české *d'* ve slovech *dělám*, *kadidlo* atd. Následuje-li za /g/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází k palatalizaci (měkčení) a /i/ výslovnostně zaniká, např. γκιόνης ['jonis].

4) Foném /k/ má dva alofony: alofon [k] je shodný s českým. Následuje-li však za ním přední samohláska /e/ nebo /i/, měkčí se na [ç] (tento znak IPA nemá nic společného s českou hláskou zapisovanou c), např. κεφάλι [ce'fali]. Český mluvčí tuto hlásku vnímá podobně jako české *t'* ve slovech *ted'*, *tě* atd. Následuje-li za /k/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází k palatalizaci (měkčení) a /i/ výslovnostně zaniká, např. κιόλας ['colas].

5) Foném /n/ má dva alofony, [ŋ] a [ɲ]:

a) Alofon [ŋ] je zadopatrová nosová souhláska. Odpovídá realizaci českého *n* v českých slovech *banka* ['baŋka], *branka* ['braŋka]. Nezapisuje se však grafémem *v*, ale pomocí *γ*. Vzniká uvnitř slova, pokud za ním následují rovněž zadopatrové souhlásky (veláry), tj. *γ* /ɣ/, *κ* /k/, *χ* /x/. Dochází tak ke vzniku souhláskových skupin *γγ* [ŋg], *γκ* [ŋg], *γχ* [ŋx], např. Ούγγρος ['uŋgros], αγκώνας [aŋ'gonas], άγχος ['aŋxos].

Zápis pomocí *v* se v řečtině objevuje jen na hranici mezi slovy, tj. v případech, kdy za koncovým -*v* následuje slovo začínající na zadopatrovou souhlásku, např. τον ξέρω [toŋ'gzero].

b) Alofon [ɲ] je palatální nosová souhláska. Jeho výslovnost přibližně odpovídá výslovnosti /n/ v českých slovech *koně*, *nyní*, *město*. Může vzniknout dvojím způsobem. Jednak vzniká uvnitř slova, pokud za zadopatrovou souhláskou *γ* následují palatály [ç] a [j] (k jejich vzniku viz výše). Dochází tak ke vzniku souhláskových skupin *γγ* [ɲɣ], *γκ* [ɲg], *γχ* [ɲç], např. άγγελος ['aŋɲelos], άγκυρα ['aŋɲira], εγχείρηση [eɲ'çirisi].

Dále může alofon [ɲ] vzniknout, následuje-li bezprostředně za fonémem /n/ nepřízvučný foném /i/ + samohláska. Dochází k palatalizaci a mění se na [ɲ], např. νιόθω ['ɲoθo], νιοάζομαι ['ɲazome], νιάτα ['ɲata].

Foném	Zápis	Alofony fonému (jeho fonetická realizace)
/i/	vokál + nepřízvučné /i/	[j] κορόιδο [ko'rojðo], αϊτός [aj'tos], τσάι ['tsaj]
/i/	/m/ + nepřízvučné /i/	[ɲ] μια ['mja], μιούζικαλ ['mjuzikal]

Poznámky:

1) Mezi palatály patří také semivokál [j], který je jedním z alofonů fonému /i/. Jeho výslovnost plně odpovídá výslovnosti českého fonému /j/. V řečtině vzniká pouze v rámci diftongů (viz výše, str. 15), tedy velmi zřídka a jen ve specifickém hláskovém okolí, a to pokud nepřízvučnému /i/ předchází vokál. Např. τσάι ['tsaj], ρολόι [ro'loj], αηδόνη [aj'ðoni], ale srov. např. βοήθα [vo'iθa] (/i/ je přízvučné). Tento semivokál je artikulačně velmi blízký palatálnímu [j] a často s ním bývá zaměňován.

2) V případě, že za fonémem /m/ následuje nepřízvučný foném /i/ + samohláska, dochází ke vzniku palatálního [ɲ]: μια ['mja], μουζικαλ ['mɹuzikal]. Jeho výslovnost přibližně odpovídá výslovnosti /n/ v českém slově *město* ['mɛsto].

Způsob výslovnosti a grafický zápis souhláskových skupin

Souhláskové digrafy (δίψηφα σύμφωνα)

Případy, kdy se jediná souhláska zapisuje pomocí dvojice grafémů (μπ, ντ, γκ apod.), se nazývají *souhláskové digrafy* (δίψηφα σύμφωνα).

Dvojkonzonanty (διπλά γράμματα)

Jde o dva případy, kdy jediný grafém slouží pro záznam sledu dvou fonémů: ψ pro /ps/ a ξ pro /ks/, např. ψάρι ['psari], ξύλο ['ksilo]. Následuje-li však ve složeném slově po předponě εκ- foném /s/, dvojkonzonant se neužívá: εκστρατεία [ekstra'tia], έκσταση ['ekstasi].

Zdvojené souhlásky (όμοια σύμφωνα) a nehlasné znaky (άφωνα γράμματα)

Sledy grafémů ββ, κκ, λλ, μμ, νν, ππ, ρρ, σσ, ττ se vyslovují jako příslušné jednoduché souhlásky: αλλαγή [ala'ɟi], εκκλησία [ekli'sia], παππούς [pa'pus]. Obě souhlásky se v kultivované výslovnosti objevují, pokud se ve složeném slově setkávají na hranici slov: παλλαϊκός [pallai'kos] < παν + λαϊκός. Zdvojenou souhláskou ovšem není γγ, které se ve výslovnosti realizuje jako [ŋg], např. φεγγάρι [feŋ'gari] (viz výklad výše).

Specifickým případem zdvojené souhlásky jsou tzv. *nehlasné znaky*, tj. případy výskytu u před β a φ (jde vlastně o dvojice [vv], resp. [ff]), kde ve výslovnosti první [v]/[f] zaniká: Εύβοια ['evia], εύφορος ['eforos].

Hláskové skupiny obecného a knižního jazyka

V lidové novořečtině původně nebyla možná kombinace dvou závěrových hlásek nebo dvou úžinových hlásek vedle sebe a ve slovech, v nichž původně existovaly, se tyto skupiny měnily na sled souhlásky úžinové a závěrové, např.: πτ > φτ, κτ > χτ, νδ > ντ, χθ > χτ. Dlouhým soužitím lidového jazyka s katharevusou, která tyto kombinace umožňovala, však v dnešní spisovné novořečtině tyto kombinace nadále existují. Slova, která je obsahují, jsou vnímána jako formálnější. Např.:

επτά – εφτά 'sedm'

χθες – χτες 'včera'

παίκτης – παίχτης 'hráč'

Existují-li v řečtině slova od téhož základu, lišící se v těchto hláskových skupinách, svědčí to o jejich původu z různých stylistických vrstev. Např.:

τα λεφτά 'peníze' – λεπτός 'drobný, jemný'

φτωχός 'chudý' – η πτώχευση 'bankrot, úpadek'

το φτερό 'křídlo' – το περίπτερο 'trafika'

Změny souhlásek (πάθη συμφώνων)

Asimilace znělosti (αφομοίωση ηχηρότητας)

Asimilace znělosti je hláskové pravidlo, podle něhož skupina složená ze souhlásek znělých i neznělých podléhá takové změně, kterou se všechny souhlásky skupiny stanou buď znělými, nebo neznělými.

V řečtině je základním pravidlem tzv. *asimilace regresivní* (αφομοίωση υποχωρητική), tj. znělostní přizpůsobení předcházející souhlásky souhlásce následující (stejně jako v češtině, srov. *platba* ['pladba], *odpis* ['otpis]). Tato asimilace se uplatňuje uvnitř slov i přes hranici slov: např. *κόσμος* ['kozmos], *έκζεμα* ['egzema], *εκδρομή* [egðro'mi], *τους ναύτες* [tuz'naftes], *περ μου* ['pezmu], *μας δώσανε* [maz'dosane], *ας βάλεις* [az'valis].

Opačným směrem probíhá asimilace ve skupině nosových souhlásek (vždy znělých) s následující souhláskou neznělou: dochází ke znělostnímu přizpůsobení následující souhlásky souhlásce předcházející, tzv. *asimilaci progresivní* (αφομοίωση προχωρητική): např. *έμπυχος* ['embzixos], *πέντε* ['pende], *εμπόριο* [em'borio], *τον ξέρω* [toŋ'gzero].

Vysouvání (αποβολή) a vsouvání (ανάπτυξη)

Souhláska *γ* mezi samohláskami se vysouvá: *τρώγω* > *τρώω*, nebo se naopak vsouvá jako znak dvojslabičné výslovnosti: *αέρας* – *αγέρας*.

Koncové -v (τελικό -v)

Ve spisovném psaném projevu se koncové -v zachovává u akuzativu určitého členu ženského rodu **την**, u akuzativu osobních zájmen ženského rodu **την, αυτήν** a u záporok **δεν** a **μην** **před samohláskami a před κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, ξ, ψ**. V ostatních případech odpadá, např. *τη βλέπω, τη σούπα, δε θέλω, μη βιάζεσαι*, ale *την άκουσα, την κυρία, την ντουλάπα, δεν ξέρω*. V soudobém psaném projevu je nicméně patrná tendence zachovávat koncové -v i u záporoky *δεν* bez ohledu na následující hlásku, přičemž i tento způsob zápisu je považován za spisovný. Přítomnost koncového -v u akuzativu neurčitého členu ženského rodu **μια(v)** se řídí výše uvedenými pravidly, avšak není nikdy povinná a v soudobém spisovném jazyce se tvar *μια* objevuje spíše zřídka.

V soudobém spisovném psaném projevu se koncové -v zachovává **vždy** u akuzativu určitého i neurčitého členu mužského rodu **τον, έναν**, aby nedošlo k záměně s určitým či neurčitým členem neuter (*το, ένα*). Dále vždy zůstává u akuzativu osobního zájmena mužského rodu **τον, αυτόν**, v genitivu plurálu **των** a u příslovce **σαν**: *τον άνθρωπο, τον γάμο, τον δρόμο, τον γνωρίζω, αυτόν θέλει, των πατέρων, σαν λύκος*.

Koncové -v se zachovává také v akuzativu singuláru maskulin u zájmen **ποιος, όποιος, κάποιος, πόσος, όσος, κάμποσος, κανένας, τέτοιος, εκείνος** a **άλλος**, avšak pouze pokud neurčují substantivum (*Ποιον ψάχνεις; vs. Ποιο σταθμό ψάχνεις;*) nebo před nimi není určitý člen či jiné zájmeno dostatečně určující mužský rod (*Τον άλλο θέλω. vs. Έστειλαν σε άλλον το πακέτο.*). Koncové -v je u těchto zájmen zachováno v mužském rodě také tehdy, následuje-li za nimi interpunkční znaménko (*Φώναξε κάποιον! Δεν είδα κανέναν.*).

Pokud tato zájmena určují substantivum, je považován za spisovnou variantu také zápis koncového -v podle pravidel uvedených výše pro akuzativ ženského rodu, tedy zachování koncového -v před samohláskami a před κ, π, τ, μπ, ντ, γκ, ξ, ψ, např. κατά κάποιον τρόπο (i κατά κάποιο τρόπο), πόσον καιρό (i πόσο καιρό) atd.

PŘÍZVUK (ΤΟΝΟΣ)

Výslovnost přízvuku

Přízvuk je dynamický, důrazový. Je výraznější než v češtině, takže artikulačně lehce prodlužuje přízvukovanou samohlásku, ačkoli jinak jsou řecké samohlásky ve výslovnosti vždy krátké. Na rozdíl od češtiny je pohyblivý (může zaujímat ve slově různou polohu) a jeho umístění je důležité pro pochopení významu slova, např. γέρος [ˈjeros] ‘starý’, ale γερός [jeˈros] ‘zdravý’; παίρνω [ˈperno] ‘beru’, ale περνώ [perˈno] ‘trávím (čas)’.

Přízvučná může být jedna z posledních tří slabik slova, případně slovo přízvuk mít nemusí. Podle polohy přízvuku se proto rozeznávají následující typy slov: *atona* (άτονα, slova bez vlastního přízvuku, tvoří přízvukovou jednotku s jiným slovem), *oxytona* (οξύτονα, přízvuk na poslední slabice), *paroxytona* (παροξύτονα, přízvuk na předposlední slabice), *proparoxytona* (προπαροξύτονα, přízvuk na třetí slabice od konce). *Atona* (bezpřízvučná slova) se ve větě uplatňují buď jako *proklitika* (προκλιτικά, *předklonky*, předcházejí před slovem, které nese přízvuk, např. τον βλέπω), nebo *enklitika* (ενκλιτικά, *příklonky*, následují za svým přízvuchným slovem, např. φώναξέ με).

Vzhledem k tomu, že čeština má vždy hlavní přízvuk na první slabice, je nutné věnovat při nácvičce výslovnosti správnému přízvuku značnou pozornost.

Zápis přízvuku

Roku 1982 byl starší, tzv. *polytonický pravopis* nahrazen zjednodušeným, tzv. *monotonickým pravopisem*: přízvuk se zapisuje jednotně čárkou nad samohláskou přízvuchné slabiky (οξεία), např. ᾶ, ῶ. U slov zapsaných velkými písmeny (verzálkami) se přízvuk nevyznačuje: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ.

Polytonický pravopis byl převzat z byzantského období a odpovídal historické výslovnosti řečtiny klasické, neměl však žádný význam pro výslovnost novořečtiny. Vedle ostrého přízvuku (οξεία), označovaného čárkou nad samohláskou jedné ze tří posledních slabik (např. ᾶ), existoval ještě průtažný přízvuk (περισπωμένη), označovaný vlnovkou nebo obloučkem nad dlouhou samohláskou poslední nebo předposlední slabiky (např. ῶ), a těžký přízvuk (βαρεία) nad samohláskou poslední slabiky slova, pokud po něm následovalo ve větě další slovo (např. ὀ).

Součástí polytonického pravopisu byly kromě přízvukových značek dále tzv. *přídechy* nad první samohláskou slova, jimiž se v historické době vyznačovala přítomnost nebo nepřítomnost zaniklé souhlásky [h] na počátku slova; šlo o znaky *lenis* (ψιλή, např. ᾶ- se starořeckou výslovností [a]) a *asper* (δασειά, např. ᾶ- se starořeckou výslovností [ha]). Ani tyto pravopisné znaky však neměly v novořečtině význam pro výslovnost, a proto byly podle nových pravopisných pravidel zrušeny. Uživatel textů vydaných do roku 1982 (a někdy i později) se ovšem s tímto historickým systémem setká.

Hlavní pravidla pro psaní přízvuku

1) Přízvuk se označuje nad samohláskou přízvučné slabiky; je-li tato samohláska zapsána velkým písmenem, píše se přízvuk před ním: Άννα.

2) Je-li tato samohláska zapsána pomocí *samohláskového digrafu*, nebo jedná-li se o spojení αυ [av]/[af], ευ [ev]/[ef], přízvuk se píše nad druhou částí těchto spojení: Αιγαίο [e'jeo], είναι [ine], αύριο [avrio].

3) Pokud se dvojicemi grafémů, které slouží jako digrafy, zapisuje sled dvou samostatně vyslovovaných samohlásek, užívá se k odlišení od digrafů dvou pravopisných prostředků.

a) Je-li na první z těchto samohlásek přízvuk, odliší se tato skupina od digrafu vyznačením přízvuku na první samohlásce, např. τσάι [tsaj], ρολόι [ro'loj].

b) Pokud žádná z těchto samohlásek přízvuk nenesé, je nutné dvojhláskovou výslovnost vyznačit pomocí *trematu*, např. χαϊδέω [xai'devo], προϋπόθεση [proi'pothesi], včetně případů, kdy je v této skupině samohlásek přízvuk na druhé z nich: φαί [fa'i].

4) U jednoslabičných slov se přízvuk neoznačuje, kromě tázacích příslovčí πού 'kde' a πώς 'jak', bez ohledu na to, zda uvádějí přímou či závislou otázku. Bez přízvuku se που, πως píší, mají-li význam vztažného zájmena nebo spojky. Přízvuk se rovněž píše nad spojkou ή 'nebo', aby se odlišila od členu ženského rodu η.

5) Bezpřízvučné (άτονα) jsou slabé tvary osobních zájmen μου, σου, του, της, τον, τη(ν), το, μας, σας, τους, τις/τες, τα, které mohou mít dvojitý význam. Ve funkci přivlastňovacích zájmen (gen. sg./pl.) jsou enklitika: ο πατέρας μου 'můj otec'. Jako osobní zájmena stojí obvykle před přízvučným slovesem, a jedná se tedy o proklitika: μου είπε 'řekl mi'. V případech, kdy by čtenář mohl zaměnit přivlastňovací zájmeno a osobní zájmeno, je osobní zájmeno označeno přízvukem: ο πατέρας μου είπε 'otec mi řekl', ο πατέρας μου είπε 'můj otec řekl'. Pokud za sebou stojí zájmeno přivlastňovací i osobní, přízvukem se neoznačují: ο πατέρας μου μου είπε 'můj otec mi řekl'.

6) Následuje-li po proparoxytonu enklitikon, např. přivlastňovací zájmeno, přijímá přízvuk i poslední slabika předcházejícího slova: ο πρόεδρος 'předseda', ο πρόεδρος μας 'náš předseda'.

7) Následují-li po dvouslabičném rozkazovacím způsobu dvě enklitika, přijímá první z nich přízvuk: δώσε μου το 'dej mi to', φέρτε μάς τους 'přineste nám je'.

DIAKRITICKÁ ZNAMÉNKA (ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ)

Od českého úzu se nápadně odlišuje otazník (ερωτηματικό), graficky identický s českým středníkem (;), a středník (άνω τελεία), který se označuje tečkou nahoře (·). Poněkud odlišně jsou psány i uvozovky (εισαγωγικά), jejichž základní podoba je « ». Typ běžný v anglických textech (" ") nebo tzv. jednoduché uvozovky (ευθύγραμμα εισαγωγικά, ' ') se obvykle užívají pouze v případech, kdy je v rámci přímé řeči nutné uvést znovu uvozovky.

Νάζvy pro ostatní diakritická znaménka jsou: τελεία 'tečka' (.), κόμμα 'čárka' (,), θαυμαστικό 'vykřičník' (!), διπλή τελεία (příp. άνω κάτω τελεία, δύο τελείες) 'dvojtečka' (:), παρένθεση 'zánorka' (()), παύλα 'romlíčka' (-), αποσιωπητικά 'tři tečky' (...).

Odlišnosti od českých pravidel se objevují u psaní čárek v některých vedlejších větách (např. účelových, vztažných, obsahových), které se ne vždy oddělují čárkou. Bude o tom pojednáno při výkladu o příslušných větách.

🔊 CVIČENÍ VÝSLOVNOSTI (ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ)

Άσκηση Α: Φωνήεντα, δίψηφα φωνήεντα και σύμφωνα /n/, /k/, /m/, /l/, /s/, /t/, /p/

- [a] Να, να, Κα, κα, Μα, μα, Λα, λα, Σα, σα
αν, Άννα, ανανάς, σας, ΣΑΣ, άμα, μάνα, μαμά, αμάν, αλλά, άλλα, ΜΑΛΑΜΑ
- [e] α) Με, σε, Νε, Λε, τε
ένα, ένας, εμένα, έλα, ελάτε, μετά, μέλι, ΣΤΕΛΛΑ
β) ναι, Ται, σαι, μαι, λαι
αίμα, Αίμος, μαία, ΛΑΙΜΑ
- [o] α) Κο, Λο, μο, νο, Σο
όλο, νονός, νάνος, καλός, μόνο, όνομα, τόνος, άλλος, εκατό, κλασικός,
Νικόλαος, τέλος, Πάνος, όπα!
β) Σω, λω, νω, Πω πω!
Κως, κάνω, μένω, πώς, πλένω, ΠΑΩ, όμως, ώμος
Πώς σε λένε; Με λένε Μάνο.
- [i] α) τι, Πι, μι, Σι, νι
πάλι, Κατίνα, Ιταλία, κάτι, στιλό, τένις, ταινία, πίνακας, σπίτι, ΣΑΛΟΝΙ
Τι λες; Τίποτα.
β) Τη, Δη, λη, μη, νη
μήνας, ήτα, πόλη, νησί, μήπως, ακόμη, τιμή, ελληνικά, επίσης, εκκλησία,
Ηλεάνα, Μήλος, Αλόνησος, Κομοτηνή, Πελοπόννησος, ΔΗΜΝΟΣ
γ) Πει, μει, σει, Νει, Μει
εσείς, εμείς, είμαι, κλείνω, ΠΛΑΤΕΙΑ, εικόνα, πεινώ
Είμαι ο Κώστας. Είμαι η Ελένη. Είσαι η Νίνα; Ναι, είμαι η Νίνα. Πόσο κάνει;
δ) λοι, Σοι, νοι, ποι, Μοι
οικονομία, οίνος, ποίημα, ποιητής, πολλοί, ΠΛΟΙΟ
ε) τυ, συ, Νυ, Πυ, Συ
εσύ, τύπος, ύμνος, Πύλος, ΠΟΛΥ
- [u] μου, Πού, σου, Του, κου
όπου, Λουλού, ακούω, κάπου, Μούσα, παππούς, τουαλέτα, ΜΟΥΣΕΙΟ
Από πού είσαι; Από τη Νάουσα. Πού είσαι; Στο σπίτι. Πού πας; Πού είναι η Σούλα;

Άσκηση Β: Σύμφωνα

- [v] βήτα, βουνό, βέβαια, βιβλίο, Βίβλος, Βόλος, Καβάλα, Βοημία, ΑΛΒΑΝΙΑ, Βοστώνη
- [y] γάμα, γάλα, γάτα, εγώ, λόγος, λίγο, άλογο, σίγμα, ωμέγα, Γαλλία, Γάλλος, γαλλικός, γούστο, ΑΝΟΙΓΩ
- [i] γη, γυναίκα, μαγεία, ανοίγει, γενική, γένος, γιος, γυαλιά, γιώτα, γιατί, γιαγιά, Γιάννης Γεια σου!
- [ð] δεν, δέκα, δύο, δέλτα, δάσκαλος, δασκάλα, εδώ, λάμδα, Ιταλίδα, Μακεδονία, Ινδία, Δανία, Δανός, Δήλος, Ελλάδα, Ελληνίδα, ΠΙΝΔΟΣ, Βουδαπέστη
- [z] ζήτα, ζώο, ζωολόγος, Ζωή, ΚΟΥΖΙΝΑ, ζέστη, σπουδάζω
Ζήτω! Να ζήσεις! Να σας ζήσει!
- [θ] θήτα, θέμα, θέατρο, θεία, θάλασσα, θεός, θείος, κάθε, Αθήνα, Θήβα, ΜΑΘΗΤΗΣ, μαθαίνω
- [k] κάπα, κόμμα, κανέλα, καναπές, κάθε, κουζίνα, Καναδάς, καθηγητής
Καλή βδομάδα!
- [c] και, Μακεδονία, εκεί, κείμενο, κήπος, κίνηση, Νίκη, Θεσσαλονίκη, Τουρκία, Σλοβακία
- [r] ρο, τρία, τέσσερα, ρυθμός, ρισκάρω, νούμερο, αριθμός, γιατρός, Ρώμη, Ρόδος, Κρήτη, ώρα, παρακαλώ, ορίστε, καλημέρα, ΚΑΛΗΣΠΕΡΑ, νερό, μικρός, όμικρον, καιρός, καλοκαίρι, Πειραιάς
- [f] φι, φίλος, φίλη, εφτά, φόβος, καφές, καφετέρια, Φώτης, Φωτεινή, Σαπφώ, Φινλανδία, άλφα, φρέσκος, φραπές, φοιτητής, φοιτήτρια, φιλοσοφία, σερφάρω, ΑΛΦΑΒΗΤΟ
- [x] χολ, χώρα, έχω, οχτώ, χρόνος, καληνύχτα, Χριστός, Χρήστος, Χριστούγεννα, Πάσχα, ΣΧΟΛΕΙΟ, Φιλοσοφική Σχολή
Χάρηκα.
- [ç] χι, όχι, Χίος, χιόνι, χυμός, χέρι
Χαίρετε. Χαίρω πολύ.
- [ɲ] νιάτα, Χανιά, μια, μοιάζω, καλάμια

Άσκηση Γ: Διπλά γράμματα

- [ps] ψι, ψάρι, έψιλον, ύψιλον, ψυχή, ψυχολογία, ψωμί, αψίδα, ψηλός, ΨΑΧΝΩ, ανιψιά, ανιψιός, Ψιψίνα
- [ks] ξι, ξανά, έξω, ξένος, ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ, λέξη, λεξικό, ξέρω, τάξη, Νάξος, Ξάνθη, Αλεξάνδρα, Ξανθούλα

Άσκηση Δ: Δίψηφα σύμφωνα

- [b] μπάλα, μπίρα, μπανάνα, μπαίνω, μπουκάλι, μπάνιο, ΜΠΡΟΣΤΑ, Μπρνο, Μπρατισλάβα, μπλοκάρω
- [mb] λάμπα, κουμπί, σόμπα, κολυμπώ, αμπέλι, Καλαμπάκα
ταμπού (!), μπαμπάς (!)
- [d] ντάμα, ντόμινο, ντιβάνι, ντομάτα, Ντίνα, ΝΤΟΥΣ, ντύνομαι
- [nd] πέντε, κοντά, κέντρο, άντρας, Αντώνης, πάντα, ποντίκι, δόντι
αντίο (!), νταντά (!)
- [g] γκολ, γκάζι, γκρι, γκρίζα, γκολφ, γκαρσόν, γκαράζ, γκαλερί, ΓΚΡΟΥΠ, γκαρσονιέρα
- [tʃ] γκέτο, γκι, Γκαίτε, γκίνια
- [ŋg] φράγκο, αγκαλιά, δαγκώνω, καγκουρό, Άγγλος, Αγγλία, εγγονός, ΕΓΓΟΝΗ, Αγγλίδα
- [ŋtʃ] Βαγγέλης, άγγελος, συγγενείς, Μεσολόγγι, Άγκυρα, Φραγκίσκα
- [tʃs] τσιγάρο, τσίχλα, έτσι, κάτσε, τσάντα, Τσεχία, Τσέχα, τσέχικα, Λίτσα, τσάι, παπούτσι, κορίτσι, τσίπουρο, Τσέχος
- [dʒ] τζαζ, Τζούλια, πιτζάμα, τζάμι, τζαμί, τζιπ, τζάκι, ΤΖΑΤΖΙΚΙ, μελιτζάνα, μελιτζανοσαλάτα

Άσκηση Ε: Συνδυασμοί αυ, ευ

- [av], [ev] αυγό, αυλή, Παύλος, Εύα, θαύμα, αύριο, σαύρα, Αύγουστος, Σταύρος, Μινώταυρος, δουλεύω, Εύβοια
- [af], [ef] αυτός, αυτή, ταυ, ευχαριστώ, Ναύπλιο, Ναύπακτος, Αυστραλία, ναύτης, ελευθερία, δεύτερος, Δευτέρα

Άσκηση ΣΤ: Δίφθογγοι

ρολόι, Μάιος, γάιδαρως, άιντε, νεράιδα, νεραϊδόπαιδο, μαϊμού, κοροϊδεύω, φαΐ, καΐκι

Άσκηση Ζ: Καταχρηστικοί δίφθογγοι (για αλλαγές στην προφορά βλ. σελίδα 15):

- α) χιόνι, εννιά, Χανιά, νιάτα, μπάνιο, ήλιος, δουλειά, γιαγιά, Γιώργος
β) δυο, παιδιά, παιδιών, δόντια, καράβια, αγόρια
γ) ποιος, ποιοι, πιάτο, χάπια, βαθιά, παραμύθια, αδέρφια, φωτιά